

Animalistika u dječjem likovnom izričaju

Bulić, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:250702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

DIPLOMSKI RAD
ANIMALISTIKA U DJEČJEM LIKOVNOM IZRIČAJU

HELENA BULIĆ

Split, studeni 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

ANIMALISTIKA U DJEČJEM LIKOVNOM IZRIČAJU

DIPLOMSKI RAD

Studentica: Helena Bulić

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić

Split, studeni 2022.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Animalistika u umjetničkom stvaralaštvu	2
2.1 Različiti pristupi životinjama	2
2.2 Motivi životinja kroz povijest	3
3. Dječje likovno stvaralaštvo	7
3.1 Prednosti dječjeg likovnog izražavanja	9
3.2 Testovi dječjih crteža	11
3.3 Razvoj likovnog izražavanja kroz likovne aktivnosti	12
4. Metodologija istraživanja	14
4.1 Cilj istraživanja:	14
4.2 Tijek istraživanja	15
4.2.1 Primjer dječjih radova (dob: 3-4 godine)	15
4.2.2 Prikaz dječjih radova (dob: 5-6 godina)	18
4.2.3 Prikaz dječjih radova (dob: 7 godina)	23
4.3 Rezultati istraživanja	26
4.3.1 Motiv životinje u samostalnom radu djece	26
4.3.2 Motiv životinje za vrijeme organiziranih aktivnosti	27
5. Zaključak	29
Sažetak	31
Summary	33
Literatura	35

1.Uvod

Životinja (lat. animalia, eng. anima), što u prijevodu znači stvorenje, životinja može se opisati i okarakterizirati kao biće koje je od početaka bilo dio ljudskog života, član prehrambenog ciklusa i poveznica u čovjekovom životu kao i dijelitelj samog staništa. Oduvijek je zbog toga životinja imala bitnu ulogu i istaknutu poziciju u mnogim religijama, često kao opis ljudskog postojanja, događaja kao što je lov ili pak u žrtvenom smislu kao i objašnjenje nesvjesnog i nagona (Baščani, 2016).

Svatko je barem jednom čuo izreku: Psi su ljudima najbolji prijatelji. Životinje su prijatelji čovjeka od postanka svijeta. Ljudi i životinje su najbližija bića. Osim što dijele najveći broj karakteristika, ponašanja i navika, životinje su jedina bića koja osim ljudi koja imaju emocije. Teorija evolucije čak tvrdi da su se ljudi razvili iz jedne vrste tih istih životinja. S druge strane, životinje su također jedan od najvažnijih izvora hrane i jedan od najvažnijih izvora u cijelom hranidbenom lancu, stoga su vrlo važne za opstanak čovječanstva. Ljudski život je neodvojiv od životinjskog života i oni se preklapaju i nadopunjuju. Ljudi su vezani za životinje, a životinje za ljude (Pavliš, 2020).

Obzirom da je životinja nezaobilazno biće s kojim je čovjek povezan na više razina nije čudno što su mnogobrojni umjetnici imali potrebu kroz svoju sferu interpretirati ova njima slična i osebjuna stvorenja. Najprije su to bili prikazi lova u špiljama, objašnjenja božanstava kroz različite prikaze životinja, do današnje animalističke umjetnosti, gdje se životinje prikazuju na realan, a ponekad i simboličan način u različitim kontekstima (Baščani, 2016).

Tema ovog diplomskog rada je Animalistika u dječjem likovnom stvaralaštvu. Animalistika (animalizam) se definira kao likovno tretiranje životinja kao teme u likovnoj umjetnosti. Na početku rada ukratko je predstavljena animalistika u umjetničkom stvaralaštvu kroz povijesna razdoblja, nakon čega slijedi uvid u dječje likovno stvaralaštvo. Sredina rada posvećena je provedenom istraživanju na temu prikaza životinja u dječjem likovnom izričaju. Nakon metodologije istraživanja gdje su djelomično prikazni i dječji radovi animalističke teme, interpretirani su i valjani rezultati istraživanja te zaključak ovog rada.

2. Animalistika u umjetničkom stvaralaštvu

Obzirom na to da su ljudi oduvijek bili okruženi životinjama, očekivano je da će se ova tema pojavljivati u umjetničkim djelima, najčešće likovnom stvaralaštvu, u obliku slika, crteža ili skulptura. Tema životinja je vrlo zanimljiva i različiti joj umjetnici pristupaju na različite načine. Ova prekrasna stvorenja bila su izazov mnogim autorima. Motivi životinja pojavljuju se u mnogim kulturama i religijama.

U kontekstu njihovog nastanka, možemo reći da su nastali s pojavom ljudi iz kamenog doba, pećinskim slikama i magijskim prikazima, a umjetnici su ih kroz povijest shvaćali, slikali i razvijali na različite načine, a to čine i danas. Naravno, reprezentacije se mijenjaju i razvijaju tijekom različitih povijesnih razdoblja. Kroz povijest umjetnosti jasno se uočavaju razlike u tumačenju prikazanih životinja. Bez simbola koje su koristile brojne civilizacije, ljudi bi danas bili bespomoćni i osakaćeni svojom dragocjenom baštinom (Pavliš, 2020).

2.1 Različiti pristupi životinjama

- **EKONOMSKI PRISTUP**- karakterizira životinju kao objekt ljudske primarne potrebe tj. prehrane. Osim za potrebe prehrane životinja je neophodna čovjeku i kod odijevanja, rada, prometa, ali kao i sirovina za proizvodnju, liječenje pa čak i za zabavu.
- **SIMBOLIČKI PRISTUP**- zanemaruje ostale značajke životinje i svodi ju na znak, simbol nekih ideja, bilo magijskih ili religijskih, moralnih i političkih.
- **UMJETNIČKI PRISTUP**- uočava sljedeće: kod zapadne umjetnosti sve do srednjeg vijeka životinja je u umjetnost uklopljena kao simbol u kontekstu religije ili politike. U tom razdoblju životinje se uglavnom prikazuju realistično. Renesansa i moderna umjetnost životinju postavljaju u pejzaž i domaće okruženje, a nerijetko joj pristupaju i kao samostalnoj temi umjetničkih djela (Banjac, 2020).
- **OSJEĆAJNI PRISTUP** (Visković, 1998 prema Banjac, 2020) - ovaj pristup se uglavnom odnosi na zapadnjačku kulturu, takozvanu pet-kulturu, kulturu „kućnih ljubimaca“. Karakterizira ga emotivan odnos (izažavanje emocija poput: ljubavi, sućuti, prijateljstva) prema čovjeku dragim životinjama. Vrste životinja na koje se ovaj pristup najčešće odnosi su psi, mačke, konji i druge životinje s kojima se suvremeni čovjek svakodnevno susreće i koje se nazivaju kućnim ljubimcima.

2.2 Motivi životinja kroz povijest

Kada se govori o životinjskim motivima u umjetnosti, neizbježno je spomenuti prve primjere životinjskih prikaza, onih prapovijesnih pronađenih u špiljama u kojima su obitavali prvi, prapovijesni ljudi. Jedan od poznatijih primjera špiljskih prikaza životinja je špilja Lascaux (oko 12 000. pr. Kr., Francuska).

Ljudi su u prapovijesno doba prikazivali životinjski motiv na zidovima svojih kuća, špilja i sl. Vjerovalo se da su to činili zbog uspjeha u lovu (uspješniji su bili u otimanju plijena ukoliko bi ga naslikali) (Leko, 2017).

U antičkoj Mezopotamiji su animalističke teme s prikazima stvarnih i izmišljenih životinja bile često prisutne u religiji i religijskim prikazima. Pojavljivale su se u slikarstvu, skulpturi i arhitekturi. Perzijanci su dijelili životinje u dvije kategorije: „dobra“ i „štetna“ stvorenja. Dobra stvorenja su bila pas, konj, deva, krava i pijetao, a lošim tj. štetnim su smatrali vuka, zmiju, muhe.. Štetna se moraju izbjegavati ili uništiti, dok su dobre životinje bile žrtvovane za posebne prilike i služile su ljudima. Ljudi su ih koristili za hranu. Prisutne su najčešće u religijskim ritualima, a neizostavan su dio mitova i legendi. Životinja koja se najviše upotrebljavala u umjetnosti i koja je imala status najvažnije životinje (kralj životinja) bio je lav. Životinje su također bile prikazane u umjetnosti kao dio prikaza omiljenog perzijskog društvenog događaja, lova (Vraneković, 2017 prema Pavliš, 2020).

Egipatska umjetnost također je povezana s animalizmom. Egipćani su bili iznimno povezani sa životinjama. Mumificirali su svoje ljubimce (mačke, pse) za zagrobni život, vjerovali su da životinje služe bogovima i da nose njihove duše. Neke životinje čak predstavljaju bogove: krokodil - božica plodnosti, poskok - božica roditeljstva i plodnosti, lavica - božica rata, ibis - božica magije, pisma i mudrosti, žaba - božica ponovnog rađanja i plodnosti, škorpion - božica zaštite umrlih u obitelji, sokol- bog sunca. Egipatska je umjetnost od samog početka obilježena smrću i ritualom. Egipatska se arhitektura uglavnom koristila za štovanje njihovih bogova i preminulih faraona. Njima su također građene grobnice i hramovi. Slike, kipovi i predmeti svih vrsta vjerovalo se i radilo kako bi trajali zauvijek. Većina tih komada bila je napravljena za moćne vladare. Uzorci na ovim slikama i predmetima često imaju životinjska obilježja (Vraneković, 2017 prema Pavliš, 2020).

Grčka mitologija je karakteristična tema grčke umjetnosti. Mitološki lik Kentaur (polu čovjek, polukonj) pojavljuje se u skulpturama, portretima, skulpturama i slikama grčke umjetnosti. Prikazani su i reljefi u hramovima koji prikazuju kentaure i druga mitska stvorenja koja se bore.

Rimska umjetnost pridonijela je razvoju arhitekture. Izgrađene su mnogobrojne palače, hramovi, kazališta, terme, amfiteatri, slavoluci, trijumfalni stupovi... Građevine obiluju slikama i kipovima. Carevi su naručivali umjetnike da naslikaju portrete u narativnom reljefu (u obliku priče) kako bi obilježili njihov trud. Trijumfalni lukovi i baze kipova bili su ukrašeni reljefima. Životinjski motiv koji se često pojavljuje u umjetničkim radovima je konj. Konj se najčešće prikazuje u kontekstu bitke u slikarstvu i kiparstvu (Davies i sur., 2008 prema Pavliš, 2020).

Umjetnost se okreće religijskim temama dolaskom srednjeg vijeka i pojavom kršćanstva kao prevladavajuće religije. Najstarijim kršćanskim simbolom se smatra riba. Riječ dolazi od grčkog IXTHYS (Iesusus Xristos Theou Yios Soter), što znači "Isus Krist Sin Božji Spasitelj". Simbol ribe bio je uobičajen za rano kršćansku umjetnost, ali se također koristio kao simbol krštenja. Tu je i tema (figurativno) magarca kao Isusova prijevoznog sredstva i jedine životinje koja može podnijeti teret. U bizantskoj umjetnosti likovi životinja (konja, slonova) pojavljuju se na reljefima od slonovače i srebra (Baćani, 2016 prema Pavliš, 2020).

U srednjovjekovnoj umjetnosti glavni materijal za izradu umjetničkih djela bio je metal. Izrađivali su različite kopče i broševe za tadašnje pelerine, pelerine i tunike koje su se nosile, a označavale su status i položaj određenih osoba u društvu. Osim isprepletenih šara i spirala, broševi su ukrašeni i motivima životinja, najčešće zmijama. Neki stručnjaci ovaj stil prikazivanja životinja nazivaju animalističkim. Poznati su i prikazi zmajeva na Vikinškim brodovima koji su ukrašavali različite stupove i za koje se vjerovalo da tjeraju zle duhove (Davies i sur., 2008 prema Pavliš, 2020).

Romanička umjetnost povezana je s animalističkim prikazima kada se govori o temama portala i kapitela. Teme ovih dijelova građevina bile su upravo životinje, uglavnom ptice, zmajevi, zmije, lavovi, sirene, grifoni i kentauri. U gotici se prikazi životinja mogu naći na vitrajima i crkvenim vratima. Također se često koristi za opisivanje zodijskih kao ciklusa života.

U petnaestom stoljeću jača utjecaj srednje klase, slabi kršćanski te je crkava sve manje. Umjetnici se sve više baziraju na uljanim slikama. Primjer prikaza životinja u slikarstvu je janje, simbol poniznosti, nevinosti i čistoće u kršćanskoj umjetnosti (Baćani, 2016 prema Pavliš, 2020).

Primjer korištenja životinja kao simbola može se najjasnije i najkonkretnije uočiti na slici "Vrt zemaljskih užitaka", gdje su ženski grijesi predstavljeni kukcima, gmazovima, vodozemcima i ribama. Ljudske grijehe predstavljaju crne ptice, kukci i šišmiši. Sova je simbol zla, duhovnog sljepila, gluposti i okrutnosti među ljudima na zemlji. Svaka životinja je simbol za određeni grijeh i svojim karakteristikama podsjeća na nešto loše, stoga se i povezuje s

griehom. Oko stabla zabranjene voćke pojavljuju se zmije. Uočava se utjecaj kršćanstva i dijelova iz Starog zavijeta, Svetog pisma kršćana.

Renesansa je umjetnički pokret tijekom kojeg se životinjski motivi pojavljuju u kiparstvu. Konji su jedan od motiva koji često koriste kipari. Tema koja se ponavlja na slikama renesansnih palača je pas, čija je simbolika u prošlosti vrlo zanimljiva. Za Egipćane je to bio simbol podzemlja i smrti. Grci su povezivali pse s bogom prosvjetljenja i liječenja. Za Kelte su psi bili dobro obučeni ratnici za lov i borbu. Pas je u Islamu simbol odanosti i neće ugristi svog vlasnika. Kršćanstvo vidi pse kao simbole iskušenja, preljuba, neozbiljnosti i proždrljivosti. Srednjovjekovni portreti vidjeli su psa kao simbol svake nečistoće i grijeha. Renesansni slikar Leonardo da Vinci crtao je i skicirao različite životinje: pse, mačke, medvjede, konje. Najčešće ih prikazuje u pokretu. (Baćani, 2016 prema Pavliš, 2020).

Raskošna barokna umjetnost obiluje brojnim umjetninama koje uključuju životinjske motive. Na konjima se prikazuju kraljevi, plemići i ratnici, osobito od renesanse. Snaga se simbolički prikazivala animalističim motivom- lavom, posebice u skulpturi. Barok je karakterističan po stvarnim tj. realističnim prikazima i oblikovanjima životinja.

Razdoblje rokokoja svelo je baroknu raskoš na emotivnije prikaze. Zanimljiva tematika majmuna prikazana je na slikama umjetnika Jean-Antoinea Watteaua - kipara majmuna. Majmuni se u umjetnosti prikazuju kao objekti različitih interpretacija i subjekti stvaranja, dok se ostale životinje pojavljuju kao manifestacije. U kršćanstvu, majmuni su prikazani negativno, simbolizirajući prijevaru, požudu, grijeh i lukavstvo. Za neke civilizacije ima pozitivnu simboliku kao manifestacija znanja i mudrosti. U Egiptu su majmune smatrali simbolima erudicije i pismenosti, pljačkašima koji su ljutili i razoružavali šalama. U kršćanskoj ikonografiji majmun se smatra osobom koju karakteriziraju razuzdanost, arogancija, licemjerje itd... U likovnoj umjetnosti, osim što je majmun objekt izraza na slikarevoj slici, on je i kreacija. Predstavlja prijevaru, pohlepu, preljub i zločin te je utjelovljenje svih negativnih osobina. Drugdje, majmuni predstavljaju pozitivne kvalitete kao što su inteligencija i učenje (Baćani, 2016 prema Pavliš, 2020).

Scene lova pojavile su se i kod prikaza umjetnika sedamnaestog stoljeća, ilustrirajući dramu bitke za život između ljudi i neljudskih životinja. Motiv lova brzo je postao popularan (Pavliš, 2020).

U osamnaestom vijeku umjetnici su počeli cijeniti ljepotu i veličanstvenost životinja u njihovom prirodnom okruženju. Ova promjena je bila značajna jer je potaknula umjetnike da slikaju životinje u njihovom prirodnom okruženju, a ne u umjetnim scenama. Životinje se više

ne prikazuju samo u suživotu s ljudima, kao sredstva ili alati koji služe čovjeku, već postaju motiv sam za sebe koji se cijeni.

U deventaestom stoljeću umjetnici su počeli slikati životinje na način koji je bio dirljiv, zadivljujući i emocionalan. Umjetnici druge polovine dvadesetog vijeka i dalje su prikazivali životinjske motive. Čest, zanimljiv i netradicionalan bio je način prikaza životinja u otopini formaldehida, smještenih u staklene tegle. Umjetnici dvadesetog stoljeća bavili su se i sa živim životinjama, proučavajući kako se na smrt može utjecati, ali ne ju i spriječiti. Neki umjetnici dvadesetog stoljeća nastavljaju istraživati nove teme, a jedan od rasprostranjenijih motiva su životinje. Čini se da se ovaj trend nastavlja i u dvadeset i prvom vijeku.

Noviji umjetnički pravci donose i drugačije pristupe u samoj izvedbi djela. Dvadeset i prvo stoljeće nosi neke nove pristupe u pogledu umjetničkog prikazivanja životinja. Ono uobičajeno, slikanje, modeliranje, crtanje i apstrahiranje životinja, bilo je već općepoznato i uobičajeno, a time i pomalo dosadno nekim umjetnicima. Umjetnici modernog doba u svoje radove često stavljaju prave životinje. Životinjska bića su u današnje vrijeme, bila ona mrtva ili živa, sastavni dio umjetničkog djela. Upravo ovakav pristup životinjama postavlja mnogobrojna etička pitanja i ostavlja prostor za raspravu.

Cilj umjetnosti ne bi kao sredstvo trebao uključivati žrtvu bilo čega ili koga, no mnogi umjetnici na ovakav način pokušavaju potaknuti ljude na dublje promišljanje o životinjama i na njihovo drugačije promatranje. „Baker u svojoj knjizi „Artist / Anima“1 razmatra razne umjetničke radove u kojima su životinje pretvorene u objekte te postavlja pitanje: Mogu li se umjetnicima povjeriti životinje, žive ili mrtve? Baker smatra kako umjetnicima mogu biti povjerene životinje, ali samo ako je to opravdano idejom. Također životinjama treba biti ugodno te se nikako ne smiju dovoditi u opasnost ili nauditi „ (Leko, 2017, str. 11).

Ukratko, životinjski prikazi (animalističke teme) su u umjetnosti bili prisutni od davnina. Dok su se u pojedinim razdobljima vezali za religiju (antička umjetnost), u drugima poprimaju neke čudne i nesvakidašnje oblike (srednji vijek). Renesansa sa sobom donosi potrebu za objašnjenjem svijeta te se pojavljuju razni priručnici i enciklopedije koje zahtjevaju točne prikaze. Potreban je, stoga, detaljan prikaz i životinja, analiza svakog njenog dijela, a radovi koji nastaju u tom razdoblju dosta su vjerni prirodi.

Animalistička tema je rasprostranjena u svim razdobljima i javlja se kod mnogobrojnih umjetnika. Opus djela na temu prikaza životinja je golem i ostavio je velik i neizbrisiv trag u likovnoj umjetnosti. To je jedan od najstarijih prikaza u likovnom smislu, a i dan danas je aktualan (Leko, 2017).

3. Dječje likovno stvaralaštvo

„Umjetnost je osnovna ljudska aktivnost. Svako društvo, od najprimitivnijeg do najsofisticiranijeg se izražava preko umjetnosti.“ (Lowenfeld i Brittain, 1987, str. 2). Umjetnost uvelike olakšava razvoj djece i interakciju između djece i njihove okoline. Djetetovo likovno stvaralaštvo ne počinje tek kada ono pomoću likovnih sredstava prvi put ostavi trag na papiru ili podlozi. Ono započinje mnogo ranije, već u dobi kada se djetetova osjetila spajaju s okolinom i kada počne reagirati na ta iskustva i podražaje (Gorup, 2019).

Likovno izražavanje djeteta počinje od najranije dobi (8 mjeseci) kada se susreće s okolinom i s njom komunicira. Pojavljuju se aktivnosti poput modeliranja kruhom, istraživanja mogućnosti oblikovanja rukama, opipavanja, miješanja, građenja, slaganja, kidanja sa materijalima koji su mu dostupni (igračke, hrana...), kombiniranja i davanja novih dimenzija stvarima koje mu u tom trenutku privuku pažnju. Likovnost djeteta istražuje od trenutka kad počne istraživati svijet oko sebe (Balić-Šimrak, 2010).

Dijete je dinamična osoba pa se umjetnički izraz mijenja kako se dijete razvija. Samoizražavanje kroz dječju umjetnost gotovo je terapijsko. Dijete nema stečeno crtačko znanje i crtačku vještinu, ali mijenjanjem linija može se otkriti njegovo raspoloženje i osjećaji. Samopouzdanje koje se njeguje u ovakvim dječjim djelima predstavlja osnovu za podizanje umjetničke razine. U dječjoj umjetnosti možemo dobiti uvid u njihove interese, sposobnosti i osjećaje ljutnje, radosti, iznenađenja i tuge razumijevanjem načina na koji crtaju i prikazuju svoju okolinu (Gorup, 2019).

Dječji likovni radovi otkrivaju nam dječje interese, želje i sposobnosti kroz razne aspekte razvoja. Likovno stvaralaštvo povezano je i s različitim područjima razvoja djeteta; emocionalni, intelektualni, perceptivni, estetski i društveni odnosno socijalni razvoj (Gorup, 2019). Dječji likovni jezik ili likovno izražavanje urođena je potreba i sposobnost izražavanja. Ovu sposobnost djeca ne uče iz društvenog okruženja, već se razvijaju iz prirodnog potencijala djetetova unutarnjeg svijeta za spontanu interakciju s vanjskim okruženjem. Prethodno znanje o životu i okolini djeteta stječe promatranjem i intenzivnim doživljavanjem svoje okoline. Sposobnost doživljavanja prostora povezana je s tjelesnim i psihičkim razvojem djeteta (Vukšinić, 2007).

Dijete nesvjesno ispunjava svoju potrebu za kreativnošću, pogotovo u dobi za koju mnogi misle da je nemoguća. Zadovoljstvo ovakvog ponašanja također je neizbježna životna potreba. Nakon prvog "kiparskog" pokušaja, dijete je realiziralo svoju prvu sliku nakon susreta s drugom površinom na kojoj je moglo označavati prstima. Zbog dostupnosti raznih slikarskih

materijala, počeo je slikati uzbuđen mogućnostima koje pruža boja. Djetetova kreativnost počinje onog trenutka kada ono počne istraživati svijet oko sebe (A.B. Šimrak, 2010, prema Budić, 2021). „Likovne aktivnosti u radu s predškolskom djecom mogu se podijeliti na: aktivnosti u kojima dijete spontano inicira likovno izražavanje birajući likovna sredstva koja su mu dostupna i nastaju neovisno o drugima, planira i provodi aktivnosti odgajatelja, te ima svoje ciljeve i zadatke s ukupnim planom i programom grupe.” (A. B. Šimrak, 2010, prema Budić, 2021).

Svako umjetničko djelo je oblik komunikacije. Izražavanje i prenošenje značenja kroz određena djela bit je umjetničkog djela. Nazovite to informacijom, osjećajem, interpretacijom ili konceptom, a rezultat će uvijek biti isti. Umjetničko djelo uvijek u konačnici izražava emociju, doživljaj, razumijevanje, znanje koje ljudi trebaju izraziti. To može dovesti do iskustva ljepote, ali također može, zauzvrat, pokazati svijetu njegovu ružnoću. Isto tako, umjetnička djela mogu biti emocionalna ili intelektualna, osobna ili društvena (Turković, 2013).

Praćenje ranog likovnog razvoja pokazuje da nam prvi pokušaji likovnog izražavanja donose djetetovu poruku o onome što je tek otkrilo o životu. U svom prvom pokušaju dijete je koristilo jednostavne simbole - krugove i crte. Dijete pokazuje da s ljudima komunicira verbalno i vizualno, što mu je trenutno najvažniji oblik komunikacije.

Osim tjelesnog, dijete zanima i emocionalni aspekt. Dijete ima potrebu crtati kako bi izrazilo svoj odnos prema priči ili likovima iz stvarnog života. Ovi crteži nastaju spontano i moćna su sredstva pomoću kojih djeca šalju poruke odraslima.

Dijete je društveno biće – kroz prikaz obitelji ono jasno ističe ulogu pojedinog člana i ujedno mu određuje mjesto u obitelji. Ponekad djeca koriste društvene aspekte života za umjetničku interpretaciju. Dječji crteži otkrit će nam koje dileme muče djecu, a koje su vezane uz različite aspekte života.

Dijete je kreativna osoba - pronaći će različita umjetnička rješenja za probleme poput trodimenzionalnog prikaza. Potpuno osobno predstavljanje stvarnosti također je stvaralačko postignuće - dijete je osjetljiva osoba koja sebe doživljava kao sastavni dio okoline i tako je umjetnički interpretira. Djeca vole slijediti načela kreativnosti - misli jednostavno, misli izvan okvira, ništa nije nemoguće, ne odustaj (Vidović, 2015).

3.1 Prednosti dječjeg likovnog izražavanja

Znanstvena istraživanja dokazuju da rano uključivanje u umjetničke aktivnosti i umjetničko obrazovanje ima pozitivne učinke i na druge aspekte kognicije, poput bolje koncentracije. Tijelo se opušta i luči hormone sreće. Sve to vodi kvalitetnijem životu, dobrom cilju poticanja kreativnosti kod djece, gdje nikakva pravila, zakonitost i kritika ne guše slobodu, samopouzdanje, znatiželju, a u konačnici kreativnost na silu. Dijete se likovno izražava kako bi izrazilo svoj interes i potaknulo svoj interes, a njegova temeljna potreba u razvoju likovnog stvaralaštva je stalno mijenjanje sadržaja djela, što proizlazi iz želje da aktivno uči i izražava ono što doživljava (Balić-Šimrak, 2010, prema Vuković, 2018).

U mozgu se stvaraju nove sinapse uzrokovane našom aktivnošću i okolinom, što znači bolju komunikaciju između moždanih stanica i veću mogućnost generiranja novih ideja. Crtanje olovkom, rezanje škarama, modeliranje plastelinom i slikanje kistom razvija finu motoriku, koordinaciju oko-ruka i akomodaciju oka, koji su važni za stvaranje što većeg broja sinapsi (Rajović, 2010 prema Šarančić, 2014). Umjetnička kreativnost značajno doprinosi uspjehu učenika i izravno je povezana sa školskim uspjehom u ključnim predmetima kao što su matematika i materinji jezik.

Osim što vizualna umjetnost poboljšava učenje, važne su i psihološke dobrobiti koje stvara kreativnost. Sudjelovanje u izradi umjetnosti ugodna je aktivnost za većinu učenika. Umjetnička kreacija potiče sudionike na dulju koncentraciju, omogućujući sudionicima da dožive ekstazu. Jedna od dobrobiti umjetnosti je razvoj kreativnosti. Kreativnost se može razviti poticanjem znatiželje i istraživanja (Lindström, 2009, prema Šarančić, 2014).

Umjetnička djela unapređuju sposobnost zapažanja, odnosno zapažanja odnosa, veličina, nijansi boja, detalja, svjetla i sjene. Likovnim stvaralaštvom djeca uče promatrati, opisivati, analizirati i interpretirati. Oni su sposobniji izraziti misli i emocije, verbalno i neverbalno.

Kroz likovni rad djeca uglavnom dobivaju pozitivnu afirmaciju vlastitih postignuća i malo negativne kritike kvalitete rada, čime uživaju mogućnost daljnjeg postignuća u likovnom radu i stvaralaštvu. Učenici time stječu samopouzdanje, osobito oni koji imaju poteškoća u drugim područjima rada.

Kroz likovni rad djeca uče da postoji više od jednog načina rješavanja likovnog zadatka ili problema. Umjetnost razvija sposobnost gledanja i vrednovanja iz različitih perspektiva. Na taj način se može potaknuti razvoj kreativnog, divergentnog i kritičkog mišljenja, kao i razvoj društvenih vještina kroz umjetnost i kulturu (Šarančić, 2014).

Socijalne vještine također se mogu razviti kroz umjetnost. Kroz umjetničko izražavanje učenici uče kako izraziti svoje namjere, kako davati i primati konstruktivnu kritiku te kako aktivno slušati ideje drugih. Kolektivna umjetnička djela potiču timski rad, omogućujući studentima da iskuse kako je to biti aktivan član zajednice i raditi u timovima kako bi postigli zajedničke ciljeve.

Možda je najznačajniji utjecaj umjetnosti na rizične skupine djece. Likovna terapija za djecu s autizmom ima mnoge dobrobiti, počevši od toga da se djeca rješavaju zdravstvenih problema, kroz igru i pozitivne emocije, do potpore izgradnji živčanog sustava i razvoju estetskih i kreativnih sposobnosti (Ježić i Klopotan, 2001 prema Šarančić, 2014). Djeci treba dati vremena da dovrše svoj likovni rad i na taj način poticati da budu zadovoljna onim što rade, što će dovesti do razvoja ustrajnosti kao karakterne osobine, a ne samo povezivanja s umjetnošću (Šarančić, 2014).

Za razvoj kreativnosti djece predškolske dobi potreban je kreativni odgajatelj koji posjeduje različite sposobnosti potrebne za poticanje djetetovog razvoja kao i vlastite kreativnosti. Djeca su znatiželjna, uče kroz igru, aktivno sudjeluju u šest aktivnosti i surađuju s vršnjacima. U ovom pristupu uloga odgajatelja je motivirati i stvoriti poticajno okruženje za provođenje kreativnih aktivnosti. Motivacija mora biti problemski strukturirana, a za razvoj kreativnosti u umjetnosti važno je da djeca istražuju okolinu svim osjetilima, dovoljno vremena za manipuliranje i istraživanje različitih materijala i predmeta te kreativna sloboda stvaranja. (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010, prema Šarančić, 2014).

Sposobnost umjetničkog stvaralaštva kod djece je urođena i njihovi likovni radovi najčešće spontano nastaju. Stoga je bitno da tijekom ravoja dječje likovnosti okruženje bude poticajno te da se sadržaj neprestano mijenja. Na taj način dijete će zadovoljiti potrebu za interpretacijom svojih doživljaja i interesa te spoznajnu vrijednost (Bartaković, 2019).

Dječji likovni radovi ne sadrže likovno-estetičku i originalnu vrijednost no veći dio dječjih radova ima izvoran i neometan likovni izraz te je likovno kreativan. Ono što obilježava dječji likovni izražaj su: spontanost, ekspresija, skladnost, ritmičnost, a to se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastično. (Bartaković, 2019).

Likovnim izražavanjem potiče se individualnost djeteta, njegova samostalnost, samosvjesnost, autonomnost, pravo na vlastiti izraz i osobni stav. Likovno izražavanje pretpostavlja slobodnu djece kako za izbor sadržaja tako i za likovna sredstva (Vekić Kljaić, 2016).

3.2 Testovi dječjih crteža

Zanimanje za istraživanje dječjeg likovnog izražavanja uveliko se povećalo pojavljivanjem Piagetove razvojne psihologije. Vjerovalo se da je crtež odraz dječjih emocija i razmišljanja kao jedan od najiskrenijih oblika izražavanja. Crtežom dijete predočava svoj unutrašnji svijet.

Iako je Piaget crtež objasnio kao odraz kognitivnog razvoja, mjerenje istog je prva primjenila američka psihologinja Florence Goodenough. 1926. godine izrađuje test “Nacrtaj čovjeka” gdje se faza dječjeg intelektualnog razvoja procjenjuje prema vjernosti crteža i detaljima na njemu. Razvoj testova dječjih crteža se nastavlja 1948. godine kada John Buck predstavlja test “Kuća-drvo-kuća”. Osim što je nastavak na prethodno spomenut test, ovaj test je puno detaljniji i vjerniji jer osim samog crtanja zahtjeva i verbalni opis crteža.

Samo godinu kasnije, američka psihologinja (podrijetlom Ruskinja) Karen Machover izrađuje novi test dječjeg crteža pod nazivom “Crtež ljudske figure”. Njime se osim intelektualnog razvoja nastojalo mjeriti emocije i osobine ličnosti. U testu je bilo potrebno nacrtati nekoga i uz njega nacrtati osobu suprotnog spola. Na temelju rada, psihologinja je prosuđivala o međuljudskim odnosima, unutrašnjim stanjima čovjeka, identitetu, pojmu o sebi, pa čak i seksualnoj zrelosti. Ovaj test je bio projektivne naravi i utemeljen u psihoanalitičkoj orijentaciji (Balić-Šimrak, 2010).

3.3 Razvoj likovnog izražavanja kroz likovne aktivnosti

Znanstvena istraživanja dosljedno dokazuju da rano sudjelovanje u umjetničkim aktivnostima i općem umjetničkom obrazovanju poboljšava aspekte znanja.

- Likovne aktivnosti potiču koncentraciju, tj. usmjeravaju pažnju, pa česta likovna vježba može poboljšati pažnju i u drugim aktivnostima;
- Umjetničke aktivnosti potiču opuštanje i oslobađanje hormona sreće u cijelom organizmu, čime se unapređuje kvaliteta života;
- Korištenje različitih materijala za rješavanje problema koje postavljaju umjetnički procesi, eksperimenti i istraživanja doprinose razvoju divergentnog mišljenja, što potiče kreativnost.

Postoji nekoliko osnovnih aspekata umjetničkog rada u ranoj i predškolskoj dobi:

- Cijeniti i prihvaćati dječji autentični likovni izraz u skladu s razvojnim karakteristikama dječje dobi;
- Osposobiti se za pristup različitim likovnim materijalima i tehnikama;
- Osigurati vrijeme i prostor za umjetničke aktivnosti,
- Omogućiti djetetu da usvoji posebne likovne vještine,
- Upoznavati dijete s likovnom umjetnošću putem slikovnica, reprodukcija, posjeta galerijama i muzejima. (Balić-Šimrak, 2010).

Važno je da odrasli budu uključeni u umjetnički proces:

- Budite spremni odgovoriti na poruku koja djeca šalju;
- Spremnost na vrednovanje i isticanje važnosti rada pojedine djece ima iznimnu važnost;
- Ako i sami imate iskustva u umjetničkom stvaralaštvu, možete biti maksimalno kompetentni da preuzmete ulogu likovnog pedagoga.

Od iznimne važnosti je pružiti mogućnost svakom djetetu da se samostalno izrazi, bez prejeranog i nepotrebnog uplitanja odrasle osobe. Na taj način ćemo dobiti izvorni dječji rad koji će nam pokazati puninu dječjeg izražavanja, njegove emocije, shvaćanja, kreativnost i još mnogo toga.

„Podjela likovnih tehnika prema područjima (navedena su sredstva koja najčešće koristimo u radu s djecom):

- CRTAČKE: olovka, ugljen, tuš i pero, tuš i drvce, kreda, flomaster, lavirani tuš
- SLIKARSKE: pastel, akvarel, gvaš, tempera, kolaž, vitraj, mozaik
- KIPARSKE: glina, glinamol, plastelin, žica, masa izrađena od brašna i vode, kaširana papir-plastika, papirna pulpa, kombinirane prostorne tehnike oblikovanja
- GRAFIČKE: monotipija, pečatni tisak, zrcalni tisak
- ARHITEKTONSKE: izrada prostornih maketa
- PRIMIJENJENA UMJETNOST: keramika, tkanje, slikanje na svili, oblikovanje lutaka
- DIZAJN: oblikovanje plakata, čestitki, pozivnica
- NOVI MEDIJI: rad na računalu, video, fotografija“ (Balić-Šimrak, 2010, str. 8).

Likovne aktivnosti koje se rade s predškolicima mogu se podijeliti na:

- aktivnosti u kojima djeca spontano pokreću likovno izražavanje odabirom likovnih sredstava koja su im nadohvat ruke i nastaju neovisno o drugima,
- aktivnosti koje planiraju i provode odgajatelji, za grupno savladavanje i programe koji imaju svoje vlastitih ciljeva i zadataka.

Djeca predškolske dobi imaju svoj umjetnički jezik – trebamo ih slušati, pokušati razumjeti u njihovoj srži i što je najvažnije poštovati. U kvalitetnom likovnom procesu dijete otkriva svoje potencijale, ne treba se natjecati s vršnjacima, ono uči i stvara, odnosno stvarajući uči, stvara naviku koja postaje njegov najbolji saveznik u životu (Balić-Šimrak, 2010).

4. Metodologija istraživanja

Metoda istraživanja je kvalitativna i podrazumjeva prikupljanje podataka, u ovom slučaju su to dječji likovni radovi i analiza istih. „Kvalitativna ili nefrekvencijska analiza sadržaja zasniva se na otkrivanju i bilježenju određenog sadržaja čija se obilježja zatim analiziraju i daju se odgovori na pitanja: „što?“ i „kako?“ (Čendo Metzinger i Toth, 2020, str. 33).

4.1 Cilj istraživanja:

Cilj (ciljevi) istraživanja se identificira(ju) na općoj razini, zatim se jasno definira istraživačko pitanje. Važno je moći manipulirati varijablama sadržanim u istraživačkom pitanju, odnosno izraziti ih metrički (Vukosav i Zarevski, 2011, prema Čendo Metzinger i Toth, 2020). Pored glavnog cilja, u istraživanje, također možemo postaviti sekundarne ciljeve za određene aspekte predmeta, što nam dodatno pomaže kod istraživanja.

U ovom istraživanju postavljena su tri cilja koja slijede redom:

1. Istražiti prikaze motiva životinja u dječjem likovnom stvaralaštvu kod djece ranog i predškolskog uzrasta
2. Klasificirati prikaze životinja prema uzrastu
3. Analizirati prikaze životinja prema uzrastu

Iz cilja istraživanja proizlaze sljedeća istraživačka pitanja:

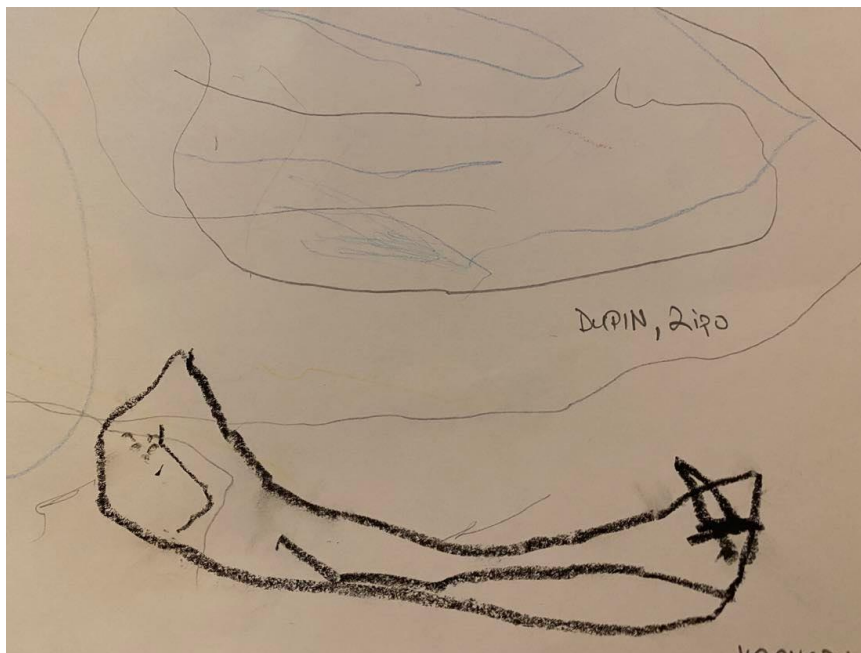
1. Pojavljuje li se često prikaz životinje u spontanom likovnom izričaju djece
2. Prihvataju li djeca rado životinje kao poticaj za likovno izražavanje u dječjem vrtiću

Za istraživanje je korišteno 45 dječjih radova iz sljedećih vrtića: DV „Popaj“, DV „Srećica“, DV „Margaritela“. Dob djece koja su sudjelovala u istraživanju je od tri navršene godine do sedam navršenih godina. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 1. lipnja, 2022. do 31. srpnja, 2022. (dva mjeseca).

4.2 Tijek istraživanja

Istraživanje je započelo početkom lipnja, 2022 godine u tri prethodno spomenuta vrtića. Prikupljeno je sveukupno 45 radova s animalističkim temama. Od 45 radova njih čak 36 je nastalo u organiziranim aktivnostima, dok su preostalih 9 nastali u samostalnim aktivnostima. Djeca su prisupala temi raznoliko i samostalno čime smo dobili različite radove bez utjecaja odgajatelja ili drugog djeteta. Izdvojeno je par radova iz svake dobne skupine:

4.2.1 Primjer dječjih radova (dob: 3-4 godine)

Slika 1. „Dupin (gore) i krokodil (dolje)“, 3 godine

Na slici 1 trogodišnje dijete je u samostalnoj aktivnosti nacrtalo dvije životinje. U gornjem dijelu papira tehnikom olovke i plave bojice crta dupina, a u donjem kutu crta krokodila koristeći se crnom drvenom bojicom. Zanimljiv je rad upravo zbog toga što ga dijete samo interpretira, te na taj način saznajemo njegovo značenje. Ovaj rad je i pravi primjer razvojnih faza u dječjem likovnom stvaralaštvu. Uočava se korištenje prvih smislenih oblika (kruga) karakterističnih za tu fazu. Dijete pak ne crta pravilan krug već zatvara liniju pokušavajući predočiti oblik i dužinu onoga što ili koga crta. Bojom se koristi proizvoljno i ne upotrebljava ju logički. Prostorna orijentacija još nije dovoljno razvijena pa oblici „lete“ po papiru.

Slika 2. „Krokodil“, 4 godine

Na slici 2 je prikazan rad djeteta od četiri godine. Na papiru su naslikani krokodili tehnikom flomastera i akvarela. Ovaj likovni uradak je nastao u vrijeme organizirane likovne aktivnosti u vrtiću. U vidu tehnike crtanja koja je zahtjevnija od primjerice drvenih bojica, dijete se vrlo dobro snašlo. Primjećuje se pomak iz faze primarnih simbola. Dijete motiv krokodila crta pomoću dvije elipse/ nepravilna kruga pri čemu manji označava glavu, a veći trup. Na nekim likovima dodaje i detalje poput očiju i nogu. Za obrisnu liniju je korištena tehnika flomastera, konkretno, dječjim izborom, crvenog. Za ispunjavanje tj. bojanje likova dijete odabire zelenu boju (smislen izbor). Pozicioniranje likova još uvijek je nelogično i dijete ih postavlja na papir vlastitim izborom i smislom.

Slika 3. „Životinjsko carstvo“, 4,5 godina

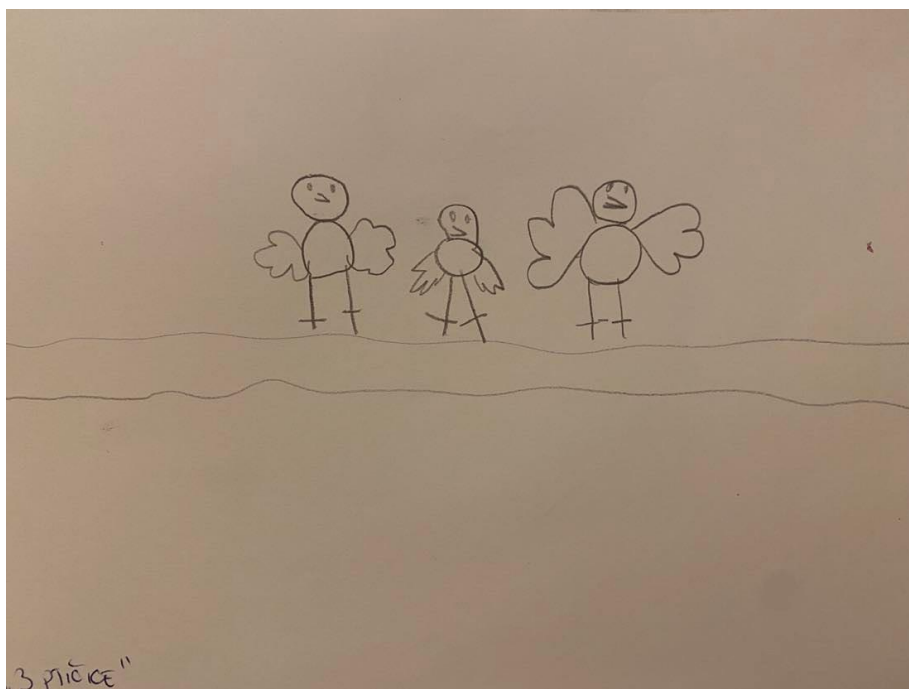
Na slici 3 uočavamo veliku promjenu u prikazu životinja. Na prvi pogled bi se moglo reći da se ovdje radi o puno starijem djetetu i njegovom likovnom izražavanju, no ovaj rad je djelo djeteta od četiri i pol godine. Motivi su različiti, na slici se nalaze razne životinje poput: konja, krave, pčele, mrava, mačke, psa, leptira, ptice i kokoši. Rad je nastao u slobodnoj aktivnosti, no dijete je prije crtanja tražilo sliku određene životinje kako bi se uvjerilo kako ona izgleda. Sve životinje su nacrtane kombinacijom tehnike olovke i drvenih bojica (olovkom je dijete crtalo obris lika, a drvenim bojicama je bojalo). Kod prikaza krave, pčele i kokoši uočavamo i korištenje više boja kako bi označilo različite dijelove životinjskog tijela, pa čak i neke njegove karakteristike (crne mrlje na tijelu krave). Dijete je bojalo unutar obrisa, rijetko kad prelazeći obrisnu liniju. Crte su oštre i obris intezivan. Udovi su prikazani ravnim linijama (mrav, kokoš) i kombinacijom crta, elipsa i krugova (krava, konj, mačka i pas). Svi dijelovi životinja su prisutni u prikazu, pa čak i kravlje vime koje je dijete poprilično realno prikazalo. Moguć utjecaj na ovako detaljan prikaz je upravo djetetovo promatranje slika, ali i nadprosječna likovna kompetencija. Likovi su postavljeni nasumično, bez slijeda i logike što možemo pripisati nepostojećoj likovnoj prostornoj orijentaciji.

4.2.2 Prikaz dječjih radova (dob: 5-6 godina)

Slika 4. „Medvjed“, 5 godina

Na slici broj 4 nacrtan je motiv medvjeda. Rad je nacrtalo petogodišnje dijete u organiziranoj likovnoj aktivnosti u vrtiću. Korištene su tehnika olovke i flomastera. Na ovom radu je posebno zanimljivo i slikanje pozadine. Lik medvejda smješten je u centar papira i prikazuje se samo do trbuha. Oko njega je dijete olovkom crtalo zvijezde, a pozadina je polovično obojana zelenom bojom. Glavu prikazuje pomoću kruga na kojeg se nastavljaju polukržno oblikovane uši i nesrazmjerno dug vrat. Obzirom da je crtež nacrtala djevojčica nije čudno prisutstvo detalja poput trepavica i motiva na medvjedjoj majici. Boje su uglavnom logički korištene, osim kod detalja plavih obraza. Linije se kreću u svim smjerovima tvoreći kaotičnu atmosferu rada.

Slika 5. „Tri ptičice“, 5 godina

Na slici broj 5 nacrtane su tri ptičice. Dijete koje je napravilo ovaj rad ima pet godina. Rad je nastao tokom organizirane aktivnosti u odgojno obrazovnom procesu. Za razliku od prethodnog, ovaj likovni uradak je vrlo skroman. Dijete se koristilo isključivo tehnikom olovke, crtajući samo likove bez bojanja unutar obrisne linije. Ptice su postavljene na gornjoj od dvije linije koje se nalaze horizontalno postavljene na polovici papira. Udaljenost između ptica je slična, a njihov položaj je također na središtu. Tijelo ptice dijete je crtalo pomoću manjeg kruga koji je označavao glavu, većeg koji je bio trup, krila koja su specifična i drukčija na svakoj ptici te nogu u obliku naopakog križa. Zanimljivo je da središnja ptica ima koso postavljene noge i spuštene krila dok dvije bočne ptice imaju raširena krila i ravne noge. Moguće je da je dijete crtalo obitelj ptica pa je središnja ptica predstavljala dijete. Ovaj rad iako na oko jednostavan, vrlo je zanimljiv u dubljem proučavanju. Dokaz je i o pojavljivanju prostorne orijentacije u dječjem likovnom izričaju u određenoj dobi.

Slika 6. „Kit“, 6 godina

Na gornjoj slici prikazan je rad šestogodišnjeg djeteta tokom organizirane likovne aktivnosti u odgojno obrazovnoj skupini. Motiv slike je kit. Vrlo je zanimljiv pristup s obzirom na likovnu tehniku akvarela u kombinaciji s flomasterom. Dijete je koristilo flomaster za crtanje obrisnih linija životinje koje je kasnije bojalno pomoću akvarel tehnike. I pozadina je obojana akvarelom. Prostorna orijentacija je savladana, dupin je smješten na središte papira i leži na nacrtanoj osi koja označava horizont/obzor. Boja je korištena dvosmisleno. Iako je kit obojan karakterističnom plavom bojom, nebo je crveno, a more žuto. Prisutne su tri osnovne boje. Djetetu je još uvijek teško savladivo mješati boje i stvarati različite nijanse tako da je površine mora i neba obojalo bojama koje su suprotne boji kita kako bi se on mogao istaknuti. Motiv kita (njegova veličina, izgled i karakteristike) su dosta realistično prikazani. Nacrtano je i šest vertikalno postavljenih kapljica koje kit izbacuje iz svog otvora na glavi prema gore. Dijete umjereno mješa boju s vodom, što zaključujemo iz dobivenih pastelnih nijansi.

Slika 7. „Lav“, 6 godina

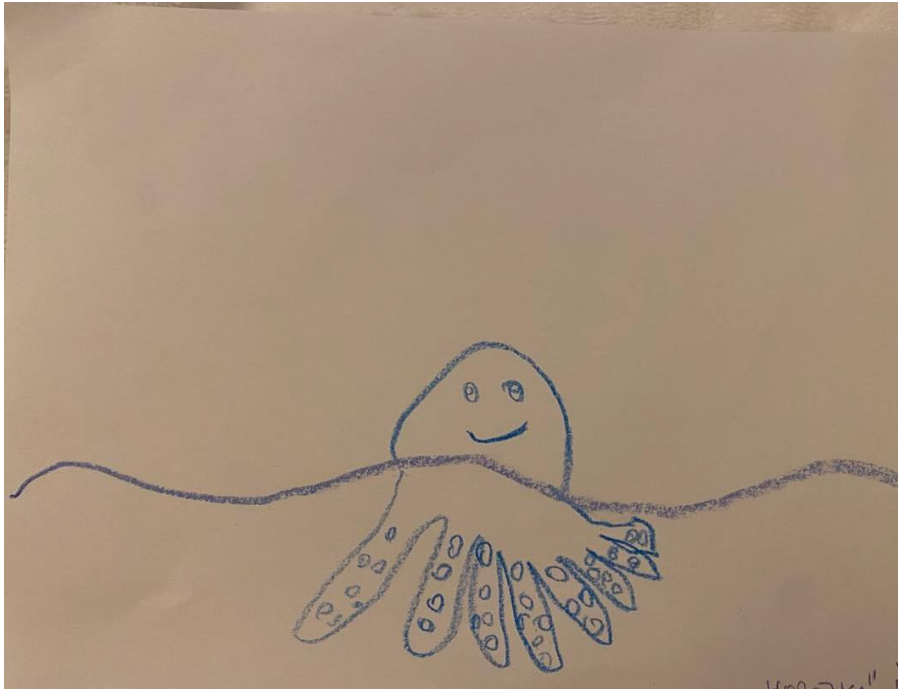
Slika broj 7 prikazuje dječji crtež s motivom lava. Rad je napravilo također dijete od šest godina kroz likovne aktivnosti u dječjem vrtiću. Zanimljivost i autentičnost ovog crteža ogleda se upravo u detalju krune koje je dijete smjestilo na lavlju glavu. Lav je kralj životinja i to je činjenica koja se često kroz priče i slikovnice prezentira djeci. Ovo dijete je to prihvatilo i tako ga i prikazalo. Motiv lava je crtan žutom bojom, obrisna linija i boja koja ispunjava lik su identične. Trup je prikazan jednostavnom elipsom na koje se vertikalno nastavljaju četiri noge jedna do druge (nepostojanost perspektive u dječjem radu ove dobi). Na glavi osim krune se nalazi i brada, još jedna od karakteristika ove životinje. Krunu i lice lava dijete ostavlja neobojeno kao i pozadinu. Linija bojanja je jednosmjerna što daje privid harmonije.

Slika 8. „Jež“, 6 godina

Slika pod brojem 6 prikazuje motiv ježa kojeg je naslikalo šestogodišnje dijete tokom organizirane aktivnosti u odgojno obrazovnom procesu. Tehnika kojom se koristilo je akvarel i flomaster. Zanimljivost ove slike je u kreativnom i ne tako karakterističnom prikazu samog motiva. Jedino po čemu bi mogli zaključiti da je na slici naslikan jež su njegove bodlje, no i njih dijete crta na ne karakterističan način. Motiv ježa se sastoji od trupa koji je oblikovan nepravilnom polukružnom plohom na koju se s gornje strane nastavljaju trokutaste bodlje duž cijele zakrivljene linije, a na donjoj ravnoj liniji su postavljene noge koje čine pravokutnici. Detalj oka žute boje i zakrivljena linija koja predstavlja usta su postavljene u krajnji lijevi kut lika. Zanimljivo je i korištenje boja. Jež je zeleno obojan, noge su crvene, a pozadina višebojna. Ispod nogu pozadina je plave boje, između nogu žučkaste a poviše lika smeđe. Primjećuje se da je dijete bojalo u dijelovima.

4.2.3 Prikaz dječjih radova (dob: 7 godina)

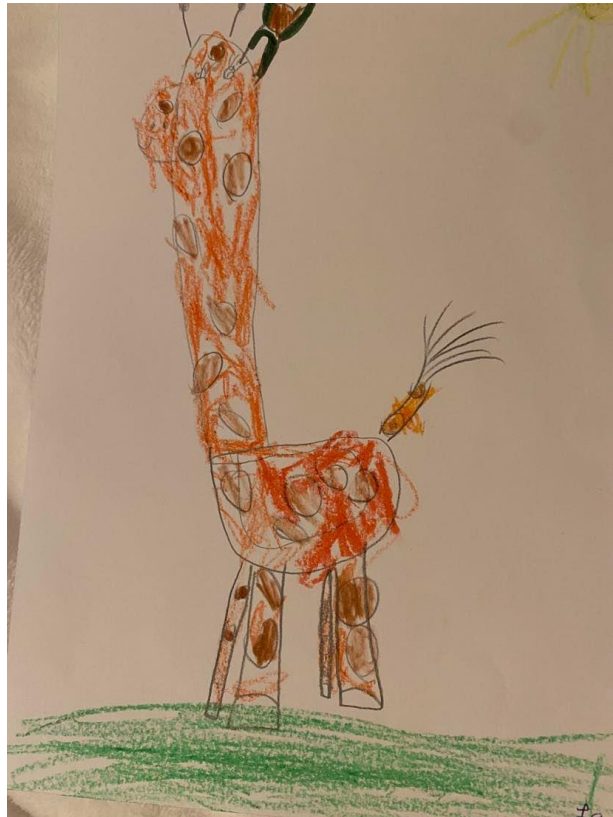
Slika 9. „Hobotnica“, 7 godina

Na slici broj 9 prikazan je dječji likovni uradak s motivom hobotnice. Dob djeteta čiji je rad je sedam godina. Likovna tehnika koja se koristi u ovom radu su drvene boje. Točnije, dijete koristi samo jednu boju- plavu. Motiv hobotnice djelomično je nacrtan pod morem. Morska linija nalazi se na donjoj trećini papira. Glava hobotnice nacrtana je poviše morske razine s jednostavnim detaljima očiju i usta. Krakovi hobotnice su nacrtani ispod morske linije s detaljima pipaka. Hobotnica simbolično ima osam krakova. Na svakom kraku je nekolicima malih kružića koji prikazuju pipke. To je jedini detalj koji nam kazuje da se ovdje radi o većem uzrastu djeteta. More nije obojano kako bi se donji dio hobotnice mogao vidjeti. U dječjem likovnom izričaju je djelomično prisutno shvaćanje prostorne orijentacije. Perspektiva je još uvijek plošna. Pozadina i lik hobotnice ostaju neobojeni.

Slika 10. „Deva“, 7 godina

Motiv deve u likovnom radu sedmogodišnjeg djeteta prikazan je na slici broj 10. Ovaj rad je također nastao tokom organiziranih likovnih aktivnosti u dječjem vrtiću. Lik deve nacrtan je tehnikom olovka-drvena bojica pri čemu je obrisna linija nartana olovkom, a lik obojan žutom bojom. Zanimljivo je da je lik nacrtan neisprekidanom linijom, pa čak i noge koje se nastavljaju na trup nisu linijski prekinute. Prostorno smješten u središte papira, lik deve svojim neproporcionalno dugim nogama dodiruje tlo (dno papira). Motiv je prikazan jednostavno. Dijete crta karakteristične dvije grbe na devinim leđima i to je jedina prepoznatljiva stvar na ovom liku. Na licu deve su smještene oči (dvije točke), usta (zakrivljena linija) i nos (horizontalna crta). Rep deve postavljen je iza zadnje noge. Noge su poredane jedna do druge, čime se primjećuje da je perspektiva još uvijek plošna. Pozadina nije obojana i lik deve je jedini na radu.

Slika 11. „Žirafa“, 7 godina

Na posljednjoj slici koja će se nalaziti u ovom radu prikazan je crtež sedmogodišnjeg djeteta s motivom žirafe. Izvrstan primjer prikazivanja svih detalja. Korištena je tehnika drvenih boja i olovke. Žirafa je vrlo realistički prikazana s dugim vratom, repom, glavom s roščićima i koštanom izraslinom. Uočava se djetetovo dobro poznavanje žirafinog izgleda i mogućnost prikaza istog. Motiv žirafe smješten je na zelenu liniju na dnu papira koja označava travu. Svi dijelovi žirafe su uglavnom pravilno proporcionalni. Tijelo je obojano narančastom bojom i ispunjeno detaljima karakterističnih smeđih mrlja. Vidimo početke vertikalne perspektive kod prikaza nogu gdje su dvije noge nacrtane uže i manje od ostale dvije. Dobiva se vizualni trodimenzionalni efekt. Rep ima detalje dlaka na vrhu prikazane zakrivljenim linijama.

4.3 Rezultati istraživanja

Likovne uratke ćemo podijeliti na: one koji su nastali u samostalnom radu djece i one koji su nastali za vrijeme organiziranih likovnih aktivnosti.

4.3.1 Motiv životinje u samostalnom radu djece

Od 45 radova njih 36 je nastalo za vrijeme organiziranim likovnih aktivnosti tijekom odgojno obrazovnog procesa u dječjim vrtićima. Preostalih 9 radova nastalo je u samostalnom radu djece. Slijedi tablični prikaz pojavljivanja animalističkih motiva u samostalnom radu djece po dobi.

Tablica 1. Prikaz životinja u likovnim radovima djece za vrijeme samostalnih aktivnosti po dobi

Djeca od 3-4 god.		Djeca od 5-6 god.		Djeca od 7 god.	
f	%	f	%	f	%
6	13,33	2	4,44	1	2,22

Od promatranih 45 djece (28 djevojčica i 17 dječaka), u dobi od 3-4 godine njih 6 je prikazalo motiv životinje prilikom samostalnog likovnog rada što iznosi 13,33 %. Dvoje djece u dobi od 5-6 godina je crtalo životinjski motiv u samostalnom radu što iznosi 4,44 % od ukupnog broja promatrane djece. Samo jedno dijete u dobi od 7 godina je u samostalnom likovnom izričaju prikazalo životinju, što je postotak od 2,22% od ukupnog broja djece.

Najčešći motivi koji su djeca crtala za vrijeme samostalnog rada bili su: mačka, pas, dupin i krava, a ostale životinje koje se spominju su: žirafa, bubamara, pčela, krokodil, riba, puž, slon, zmija, kokoš, mrav, ptica i leptir. Slijedi tablica prikaza koliko se često u određenoj dobi pojavljuje određeni motiv životinje u dječjim radovima tokom slobodne aktivnosti.

Tablica 2. Prikazi određenih motiva životinja u dječjem slobodnom likovnom stvaralaštvu po dobi

	Djeca od 3-4 god.		Djeca od 5-6 god.		Djeca od 7 god.	
	f	%	f	%	f	%
pas	3	6,67	1	2,22	0	0
mačka	2	4,44	1	2,22	1	2,22
krava	2	4,44	1	2,22	0	0
dupin	2	4,44	0	0	0	0
ostalo	1	2,22	0	0	0	0

Kod interpretacije rezultata ćemo zaključiti da se u samostalnom radu djece u dobi od 3 do 4 godine najčešće pojavljuju motivi psa. Nešto manje crtaju mačku, kravu i dupina. Kod petgodišnjaka i šestogodišnjaka je slična situacija, no oni crtaju podjednako često motive psa, mačke i krave. Broj crteža životinja djeteta u dobi od sedam godina je premal da bi mogli usporediti. Jedan jedini dobiveni crtež jest crtež mačke. Po rezultatima se može zaključiti da su djeci kod samostalnog izražavanja najdraži motivi psa i mačke. Razlog tomu je sveopća kultura i okolina koja te dvije životinje stalno plasira kao nekakav simbol životinjskih vrsta. Većina djece je prije upoznata sa psom i mačkom, nego primjerice sa žirafom ili slično. Psi i mačke su poznate djeci i zbog konteksta življenja koji često podrazujeva ove dvije životinje kao kućne ljubimce.

4.3.2 Motiv životinje za vrijeme organiziranih aktivnosti

Kao što je prethodno spomenuto, tokom organiziranih aktivnosti za ovo istraživanje smo dobili čak 36 radova. U nastavku slijedi tablični prikaz pojavljivanja motiva životinje u dječjem izražavanju tokom organiziranih aktivnosti po dobi.

Tablica 3. Prikaz životinja u likovnim radovima djece za vrijeme organiziranih aktivnosti po dobi

Djeca od 3-4 god.		Djeca od 5-6 god.		Djeca od 7 god.	
f	%	f	%	f	%
5	11,11	21	46,67	10	22,22

Kod interpretacije ove tablice se zaključuje kako u organiziranim likovnim aktivnostima animalističke motive prikazuju češće starija djeca. U dobi od 5-6 godina njih 21, što bi u postotcima bilo 46,67%, u dobi od 7 godina njih 10 (22,22%). Tek petoro djece u dobi od 3 do 4 godine (11,11%) crtalo je motive životinja za vrijeme organiziranih aktivnosti.

Za vrijeme organiziranih aktivnosti djeca su na opserviranim radovima crtala ili slikala motive različitih životinja. Najčešće su se pojavljivali motivi mačke, psa, krokodila, konja, zeke, ptice, mede, dinosaura, zmije, ježa, žirafe, divlje svinje, dupina i hobotnice. Rijede smo dobili radove s motivima krave, deve, ribe, lava, zebre i kornjače.

U tabličnom prikazu će se prikazati broj i postotak prikaza određenih životinja tokom organiziranih likovnih aktivnosti u dječjim vrtićima po dobi.

Tablica 4. Prikazi određenih motiva životinja u dječjem izražavanju za vrijeme organiziranih aktivnosti po dobi

	Djeca od 3-4 god.		Djeca od 5-6 god.		Djeca od 7 god.	
	f	%	f	%	f	%
mačka	3	6,67	1	2,22	1	2,22
zmija	0	0	2	4,44	0	0
dinosaur	0	0	2	4,44	0	0
ptica	0	0	2	4,44	0	0
medo	0	0	2	4,44	0	0
konj	0	0	2	4,44	1	2,22
hobotnica	0	0	0	0	2	4,44
svinja	0	0	1	2,22	1	2,22
jež	0	0	1	2,22	1	2,22
žirafa	0	0	1	2,22	1	2,22
dupin	0	0	1	2,22	1	2,22
ostalo	1	2,22	3	6,67	2	4,44

Kod interpretacije rezultata uočavamo raznoliko prikazivanje motiva. Motiv mačke u organiziranim likovnim aktivnostima se prikazuje najčešće i prisutan je kod svake dobi. Slijede ga motivi zmije, ptice, dinosaura, medvjeda, konja, svinje, hobotnice, ježa, žirafe i dupina koji se najmanje prikazuju kod dvije dobne skupine ili u više primjera u jednoj kao što možemo iščitati iz tablice. Ostale motive životinja djeca koriste najčešće u dobnoj skupini od 5 do 6 godina, no ti motivi se pojavljuju samo jednom kod jedne dobne skupine pa smo ih u tablici svrstali pod grupu ostalo. Raznolikost motiva možemo objasniti različitim poticajima i bogatstvom materijala u određenim skupinama, ali i individualnom pristupu samoj temi. Djeca su crtala i slikala različite životinje bez uplitanja odgajatelja ili nekog drugog u njihov rad. Time smo dobili kreativne i raznolike radove koji otkrivaju dječje interese, sposobnosti ali i razvojne mogućnosti i kompetencije.

5. Zaključak

U ovom diplomskom radu ključan je bio dječji likovni prikaz motiva životinje. Na početnim stranama rada temu smo započeli predstavljanjem animalistike u likovnoj umjetnosti općenito. U tom poglavlju smo kroz kratki pregled svih umjetnički razdoblja mogli uočiti prisutnost motiva životinje u likovnom stvaralaštvu od davnina. Svako razdoblje je karakteristično i donosi sa sobom neke nove teorije, uvjerenja, načine izražavanja, te se s tim poklapaju i prikazi životinja u njima.

U drugom poglavlju govorili smo isključivo o dječjem likovnom izražavanju. Objasnili smo što dječje likovno izražavanje jest, kako se razvija, koje su njegove prednosti i kako se u odgojno obrazovnoj skupini ono može poticati. Također smo se osvrnuli na aktivnosti i kontekst ustanove koji je potreban za kvalitetno poticanje likovnog izražavanja i stvaranja.

Sredina rada posvećena istraživanju istakla se primjerima dječjih radova s motivima životinja koji su podijeljeni u dobne skupine. Za svaku dobnu skupinu je izdvojeno par dječjih radova koji su zatim detaljno interpretirani. Među likovnim radovima se uočavaju razlike u likovnom razvoju, kompetencijama, interesima i sl. Na pojedinim radovima uočavamo i iznadprosječne likovne kompetencije te posebno istaknutu kreativnost. Neki od radova su primjeri postojanja određenih razvojnih zakonitosti, ali i nedostatak onih drugih.

Među likovnim radovima uočavamo veliku raznolikost kod samog prikaza motiva. Rezultati istraživanja pokazuju da se motivi životinja rijetko ponavljaju. To se događa tek koji put s motivima mačke i psa kod slobodnih dječjih aktivnosti. Slobodne aktivnosti su se pokazale kao dobar način da se djeca što kreativnije izraze, no one nam donose jako malo rezultata i radova. Stoga bi mogli zaključiti da djeca nisu unutarne motivirana za prikazivanje animalističkih tema.

Kod radova koji su nastali u organiziranim likovnim aktivnostima uočavamo još veću raznolikost motiva. Djeca crtaju različite motive potaknuti različitim poticajima. U aktivnostima je dozvoljeno djeci da sama biraju motive, dok su u nekim aktivnostima ponuđeni motivi koje djeca mogu crtati. Rijetka je pojava da je više od troje djece crtalo iste motive. Svi radovi su specifični i dokaz dječjeg likovnog kreativnog izražavanja. Dokazano je kako likovne organizirane aktivnosti uvelike potiču dijete da se izrazi animalističkim motivima. Brojčano je puno veće izražavanje motiva životinje kroz organizirane likovne aktivnosti naspram slobodnih.

U ovom istraživanju ostvareni su početni ciljevi. Istražili smo prikaze motiva životinja u dječjem izričaju kroz kratke prikaze radova i njihovo proćavanje i analiziranje. Klasificirali smo prikaze životinja prema uzrastu i zaključili da se prikazi životinja u slobodnim aktivnostima češće pojavljuju kod mlađe djece, dok su u organiziranim aktivnostima starija djeca predškolske dobi prednjaćila. Moguće objašnjenje ovog fenomena je u tome da starija djeca više vole i sudjeluju u organiziranim aktivnostima dok se mlađa češće slobodno izaćavaju.

Analizirali smo i prikaze životinja prema uzrastu na osnovu ćega smo zaključili da djeca uglavnom crtaju različite motive u likovnim aktivnostima, eventualno se istiću motivi maćke i psa kao najćešće zastupljeni. Mlađa djeca su uglavnom crtala jednostavnije i poznatije životinje poput maćke, psa, krave dok su malo starija djeca prikazivala i ostale životinje.

Iz cilja istraživanja koje smo ispunili, slijede i istraživaćka pitanja na koje u zaključku donosimo odgovore: U spontanom likovnom izričaju djece se rijetko ili umjereno pojavljuju motivi životinje, a djeca prihvaćaju rado životinje kao poticaj za likovno izraćavanje u dječjem vrtiću. Puno češće prikazivanje animalistićkih tema se dogaća za vrijeme organiziranih aktivnosti u vrtiću.

Sažetak

Ovaj diplomski rad temeljen je na znanstvenim činjanicama i na provedenom istraživanju. Na početku rada spominje se animalistika u likovnoj umjetnosti. Motiv životinje prikazan je kroz povijesna razdoblja. Karakteristike njegovog prikazivanja za svako pojedino umjetničko razdoblje i pravac ukratko su opisane i predstavljene u ovom dijelu rada. Animalistički motivi su se u umjetnosti prikazivali još od doba špiljskog slikarstva, a njihov razvoj pratimo sve do modernog doba umjetnosti u kojem umjetnici istražuju nesvakidašnje načine izražavanja u prikazu životinja.

Nakon kratkog pregleda povijesnog prikaza animalističkih motiva slijedi poglavlje o dječjem likovnom izražavanju općenito. Od trenutka rođenja dijete aktivno istražuje svoju okolinu kako bi učilo o sebi i svijetu oko sebe. Kada dijete dostigne željeni stupanj psihofiziološkog razvoja dolazi do likovnog istraživanja i izražavanja. Tijekom vremena pokazalo se da se određeni oblici, pojave i interpretacije djece često pojavljuju u dječjem likovnom izričaju, što možemo promatrati kao konstante i pravilnosti. Sudjelovanje u dječjim umjetničkim aktivnostima od najranije dobi može imati mnoge pozitivne učinke. Potiču fokus i razvoj koncentracije i koncentracije, opuštanje i lučenje hormona sreće u cijelom organizmu, ali i razvoj kognicije, motorike, socijalnih vještina i kreativnosti. Kreativnost se razvija korištenjem različitih materijala, eksperimentiranjem i rješavanjem problema u umjetničkom procesu, što potiče razvoj divergentnog mišljenja. Kreativnost zauzima posebno mjesto u području umjetnosti, te se može reći da bez kreativnosti nema umjetnosti.

Dječje likovno izražavanje treba poticati na njima prikladan način, bez bespotrebnog uplitanja u njihov rad. Kontekst ustanove, kako materijalni tako i socijalni, bi trebao djecu poticati i stvarati intrinzičnu motivaciju za ovakvu vrstu izražavanja. Djeca uče čineći, istražuju, igraju se i konstruktivno su u stvaranju svog znanja. Treba uzeti u obzir i individualnost svakog djeteta, njihove potrebe, želje, interese, mogućnosti i sposobnosti kako bi se što kvalitetnije pristupilo djetetu kako u likovnim aktivnostima tako i općenito u cjelokupnom odgojnom obrazovnom procesu.

Kroz provedeno istraživanje u kojem je prikazano i analizirano 45 radova djece u dobi od 3 do 7 godina prikazani su rezultati i zaključci istog. Djeca su crtala i slikala različite motive životinja. Motivi su najčešće bili mačka ili pas, međutim ni oni se nisu često ponavljali. U samostalnim aktivnostima su se više isticala mlađa djeca, kod kojih se pojavio malo veći broj

animalističkih motiva. Kod organiziranih aktivnosti prednjačila su djeca u dobi od 5 do 7 godina kod kojih se pojavio veći broj radova s motivima životinja. Različiti pristup ovoj temi se može objasniti činjenicom individualnosti, ali i različitim pristupima odgajatelja, raznovrsnim poticajima i okruženjem te kontekstom istraživanja. Razlike u prikazivanju motiva životinje po dobi i prevladavanja animalističkih motiva kod određene dobi su se pojavile uslijed različitih izbora i preferencija djece. Starija djeca više vole organizirane aktivnosti i u njima se bolje snalaze. Rado prihvaćaju poticaje na koje mogu obzirom na svoj razvojni status lakše odgovoriti. Mlađa djeca češće ne sudjeluju u organiziranim aktivnostima, ali se zato kod njih motivi životinje pojavljuju uslijed slobodnog likovnog izražavanja.

Istraživanje je osim odgovora na postavljena istraživačka pitanja pokazalo raznovrsnost i ljepotu dječjeg izražavanja i stvaranja. Radost koju djeca pokazuju kroz proces likovnog izražavanja, postavljanje pitanja, manipuliranje poticajima, zajedničko rješavanje problema i socijalizacija koja se događa pokazuju kako su likovne aktivnosti bitan dio odgojno obrazovnog procesa. Kroz njih se djeca izražavaju, uče, stvaraju i razvijaju. One su često pokazatelj dječjeg unutrašnjeg stanja, njihovih emocija, interesa i sposobnosti. Na osnovu njih može se uočiti i potencijalni problem, a likovnost može poslužiti i kao sredstvo terapije kod rješavanja određenih razvojnih poteškoća.

Summary

This graduation thesis is based on scientific facts and research. At the beginning of the work, animalistics in fine art is mentioned. The animal motif is shown throughout historical periods. The characteristics of its presentation for each individual artistic period and direction are briefly described and presented in this part of the work. Animalistic motifs have been shown in art since the age of cave painting, and we follow their development all the way to the modern age of art in which artists explore unusual ways of expression in the depiction of animals.

After a brief overview of the historical depiction of animalistic motifs, there follows a chapter on children's artistic expression in general. From the moment of birth, the child actively explores its environment in order to learn about itself and the world around it. When the child reaches the desired level of psychophysiological development, art research and expression begins. Over time, it has been shown that certain forms, phenomena and interpretations of children often appear in children's artistic expression, which we can observe as constants and regularities. Participation in children's art activities from an early age can have many positive effects. They encourage focus and the development of concentration and concentration, relaxation and the secretion of happiness hormones throughout the body, but also the development of cognition, motor skills, social skills and creativity. Creativity is developed by using different materials, experimenting and solving problems in the artistic process, which encourages the development of divergent thinking. Creativity occupies a special place in the field of art, and it can be said that without creativity there is no art.

Children's artistic expression should be encouraged in a way that suits them, without unnecessary interference in their work. The context of the institution, both material and social, should encourage children and create intrinsic motivation for this type of expression. Children learn by doing, explore, play and are constructs in creating their knowledge. The individuality of each child, their needs, wishes, interests, possibilities and abilities should be taken into account in order to approach the child as qualitatively as possible both in art activities and in general in the entire educational process.

Through the conducted research in which 45 works of children between the ages of 3 and 7 were presented and analyzed, the results and conclusions of the same were presented. The children drew and painted different motifs of animals. The motifs were most often a cat or a dog, but they were not repeated often either. Younger children stood out more in independent activities, where a slightly larger number of animalistic motifs appeared. When it came to

organized activities, children between the ages of 5 and 7 took the lead, with a larger number of works with animal motifs appearing. The different approach to this topic can be explained by the fact of individuality, but also by the different approaches of educators, various incentives and environment, and the context of the research. Differences in the presentation of animal motifs by age and the predominance of animalistic motifs at a certain age appeared due to different choices and preferences of children. Older children prefer organized activities and do better in them. They gladly accept incentives to which they can respond more easily due to their developmental status. Younger children do not participate in organized activities more often, but that's why animal motifs appear with them as a result of free artistic expression.

In addition to answering the research questions, the research showed the variety and beauty of children's expression and creation. The joy that children show through the process of artistic expression, asking questions, manipulating incentives, solving problems together and the socialization that takes place show that artistic activities are an essential part of the educational process. Through them, children express themselves, learn, create and develop. They are often an indicator of children's inner state, their emotions, interests and abilities. Based on them, a potential problem can be identified, and art can also be used as a means of therapy in solving certain developmental difficulties.

Literatura

Baćani, L. (2016). *Prikaz životinja u romaničkoj umjetnosti* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:193756>

Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124737>

Banjac, S. (2020). *Animalizam kao tema u nastavi likovne kulture* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:899324>

Bartaković, M. (2019). *Likovni izričaj djeteta i prikaz emocija* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:979059>

Budić, A. (2021). *Motiv životinje u likovnim radovima djece predškolske dobi* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:958867>

Čendo Metzinger, T. i Toth, M. (2020). *Metodologija istraživačkog rada za stručne studije*, Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.

Gorup, P. (2019). *Emocije i dječje likovno stvaralaštvo* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:512932>

Leko, A. (2017). *Metodika nastave povijesti umjetnosti: Animalizam u likovnoj umjetnosti: mogućnosti integriranja teme u nastavi predmeta Likovna umjetnost* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:313161>

Pavliš, A. (2020). *Animalizam u likovnoj umjetnosti* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:105969>

Šarančić, S. (2014). Dobrobiti likovnog stvaralaštva. *Napredak*, 154 (1-2), 91-104. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138833>

Turković, V. (2013). Likovno obrazovanje: nove pedagoške prakse. Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu, 279-292

Vekić Kljaić V. (2016). Pedagoška vrijednost dječjih likovnih radova. U: Jerković, B., Škojo, T. (2016). *Zbornik radova: Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja* (str. 724-734). Osijek: Umjetnička akademija.

Vidović, V. (2015). Dječji crtež kao komunikacijsko sredstvo djeteta i odrasloga. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (79), 22-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/172746>

Vuković, A. (2018). *Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:050969>

Vukšinić, M. (2007). *Prostor u dječjem likovnom izražavanju*. Metodčki obzori, 2(2007)1 (3), 115-140. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/12627>

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Helena Bulić, kao pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistar ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (mag.praesc.educ.), izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28.11.2022.

Potpis:

IZJAVA O POHRANI
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/SPECIJALISTIČKOG/DOKTORSKOG RADA
(PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ
FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Helena Bulić
Naslov rada: Animalistika u dječjem likovnom izričaju
Znanstveno područje: Interdisciplinarno
Znanstveno polje: Obrazovne znanosti
Vrsta rada: Diplomski rad
Mentorica rada: izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić
Članovi povjerenstva: doc. dr. sc. Dubravka Kušćević i doc. dr. sc. Suzana Tomaš

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog diplomskog rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

c) široj javnosti, ali nakon proteka 12 mjeseci

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 28.11.2022 .

Potpis studenta/studentice: